

REVISTA NOASTRĂ

PUBLICAȚIA SOCIETĂȚII CULTURALE «LUCEAFĂRUL»
A LICEULUI «GH. BARIȚIU». ~ APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ.

SUMAR:

- Scurte considerațiuni asupra
renașterii și importanța ei *Ovidiu Vassu.*
- Spicuri *Aurel Opreșiu.*
- Ultimul popas *Aurelian Borșianu.*
- Romantismul *Radu Paul.*
- Cântecul frunzei *Ovidiu Vassu.*
- Pastel *Aurelian Borșianu.*
- Dostoievski și poporul rus . . . *A. Willner.*
- Particularități din graiul de pe
valea de sus a Mureșului . *Aurelian Borșianu.*
- „Amintiri“ de Ioan Slavici . . . *O. Mureșanu.*
- Cugetări din Carlyle *O. V.*
- Vorbe cu tâlc *J. Chisăliță.*
- Cronica mărunță :
- „Macbeth“ de Shakespeare . . . *O. V.*
- „Prietini“ de Sardou
- Serbarea Căminului fetelor
 de învățători *V. Suciu.*

REVISTA NOASTRĂ

PUBLICAȚIA SOCIETĂȚII CULTURALE «LUCEAFĂRUL»

A LICEULUI «GH. BARIȚIU». ~ APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ.

Scurte considerațiuni asupra renașterii și importanța ei

Renașterea este o schimbare a spiritului, care stăpâna știința, arta, literatura și întreaga manifestare a vieții, până în secolul al XIV – XV. Leagănul renașterii a fost Italia. Negura de misticism religios, în care trăia, ca într'o vecinică agonie, alcătuirea socială a evului mediu, este ruptă de un soare puternic, mai puternic decât al credinței mistice, care paralizase orice progres al omenirii. Spiritul vremii este îndreptat spre studiul naturii și al operelor antice, se naște o nouă concepție de a privi viața: libertatea și individualismul, având la bază principiul că: arta este cu atât mai pură, cu cât exprimă natura și adevărurile ei. Dar o reîntoarcere la operele antice ar fi însemnat o reînviere a păgânismului și aceasta ar fi fost un sacrilegiu, pe care inchiziția papilor l-ar fi înăbușit cu toată asprimea.

Cu toate acestea, autoritatea papală n'a încercat nici un fel de opunere în contra noilor concepții, explicarea este simplă și foarte firească.

Adevărat este că începuturile renașterii nu s'au manifestat în altă parte, decât numai în Italia și iată pentru ce:

* a) În celelalte state toată lumea tremura de puterea papilor, așa că nimeni nu îndrăznea să se împotrivescă lor. Exemple sunt atâtea, dar destul să amintim povestea regelui, care a așteptat trei zile la porțile Cannosei, desculț și în frig, pentruca să dobândească iertare dela papă. În Italia însă nu era așa, acolo autoritatea papilor a fost mai puțin respectată; fiind alături de autoritatea bisericească, societatea le cunoaște de mai de-a-proape slăbiciunile și din cauza acasta, își însușise un oarecare spirit de libertate.

b) Italia a fost țara care a păstrat mai mult tradițiile antice continuate prin stăpânirea bizantină în Italia sudică și întărite în

* Se înțelege puterea ce și-o restabilise popăritatea după captivitatea de la Avignon (1300).

mare parte prin venirea reprezentanților culturii grecești, după venirea Turcilor 1453) și tot de-odată, acolo s'a exercitat mai multă influență arabă, (susținută de prinții Normanzi).

c) Cetățile italiene: Florența, Milano, s. a. aveau un regim tiranic, care a fost un factor de căpetenie pentru renaștere, fiindcă tiranii duceau o viață pompoasă, înconjuțați de tot felul de artiști, pe care îi puneau sub scutul oricărei primejdii. Dintre familiile domnitoare, care și-au făcut glorie prin fapte de felul acesta, amintesc familia Medicis, apoi ducii Milanului, ai Florenței și familia Este din Ferrara.

d) Insuși papii erau înconjuțați de artiști. Printre artiștii de seamă, cari au ilustrat secolul lor și vor ilustra mereu istoria artelor, sunt: Leonardo da Vinci, Michel Angelo, Titiano, Rafael, Petrarca, Dante scl. Ei sunt făuritorii celei mai mari revoluții, revoluția spiritului omenirii. În aceste cuvinte din urmă s'ar rezuma ceea ce se numește renaștere.

Renașterea a venit pentru că o cerea instinctul lumii, care vedea că acele tendințe în cari era încătușată (omenirea), ar li făcut-o nu peste mult un popor de robi, cari n'ar fi cunoscut altă virtute, decât umilința și jugul. („Si nous avons écoutés les héros italiens, c'est parce qu'ils sont venus á l'heure où notre instinct les réclamait“). Elie Faure în *L'art renaissant*.

Renașterea trece din Italia în celelalte țări, duce pretutindeni idei nouă. Se descopere ținuturi necunoscute, se încep reforme și invenții, cari în câteva secole au schimbat complet înfățișarea globului. A rupt tradiția medievală, punând în locul ei libera cugetare, care a trezit individualismul fiecărui popor.

Ovidiu Vassu.

Omul:

Spicuirii

Se canonește biata minte
Să scoată mobilul din haos,
Și el mereu cere'n cuvinte -- Repaos.

*

Se canonește ea mereu
Punând în drumu-i idealul
El urmărește ca p'un zeu -- Realul.

A. Oprisju.

Ultimul popas

Mamei mele.

I.

Ah voi visările copilăriei
Cu cerul sprijinit pe dealul
Oraşului natal şi idealul
In zânele şi craii veseliei.

II.

Ah! locuri dragi şi minunate
Nu mă mai recunoaşteţi ca odată,
Căci am dorinţi înstrăinate
Şi inima-mi, departe e'nchinată.

III.

Voi aţi turnat în mine mai întâi
Dorinţa depărtărilor albastre
Din marea tolbă a bogăţii voastre
Făcutu-mi-aţi în viaţă jucării.

IV.

De atunci m'a înstrăinat iluzii omeneşti
Şi am uitat de focul vostru sfânt
De colţul vostru de pământ
De joc, de veselie şi poveşti.

V.

Un călător ce-şi schimbă veşnic locul
Dar inima aceiaş a rămas
Ş'acum cu ultimul popas
La voi va regăsi iarăş norocul.

A. Oprişiu.

Cugetări

din „Eroii“ de Carlyle

Inspiraţia Atotputernicului ne dă înţelegerea.

*

A cunoaşte; a pătrunde în adevărul oricărui lucru; este
pururea un act mistic.

*

Dumnezeu e mare! Chiar de mă omoară mă voiu încrede
într'Insul!

O. V.

Romantismul

Paul Radu cl. VIII-a.

Revoluția franceză suprimă aristocratismul. Toate împrejurările de viață sunt schimbate. Omul din oricare clasă socială ar face parte este declarat „om“ cu toate drepturile pe cari „omul“ aristocrat credea că-i aparțin numai lui. O societate nouă se ridică cu oameni și suflete nouă. — Dar arta sufletelor vechi mai putea fi ea icoana spiritului nouilor oameni? Căci numai întrucât o societate se recunoaște în operele de artă ale artiștilor săi, numai întru atât poate să se simtă satisfăcută în cerințele sale artistice. Nu! clasicismul nu oglindea sufletul omului nou în deplina sa libertate, pe omul democrat, el era înlăntuit de legi severe și de acestea robul de până acum era sătul.

Cuvântul „libertate“ vibra poruncitor în atmosfera acestor vremuri.

Precum aburul, care se îndeasă într'un vas închis la un moment dat sparge păreții și se risipește în aer cu o viteză mai mare ca și când ar fi eșit în mod normal și se depărtează prin locuri în cari n'ar fi ajuns dacă n'ar fi avut stavilă, tot așa sufletul și gândurile încercuite până acum de lanțurile clasicismului explodează, avântându-se până în sferile ascinatoare ale imaginației. Literatura a înregistrat acest fenomen sub numele de romantism. Acesta era o consecință fatală a clasicismului.

Literații aparținători acestei noi școale literare nu puteau fi recrutați decât din aceea clasă suprapusă, care singură avea pregătirea necesară pentru creațiuni de artă. Și dacă tratau subiecte democratice, să le zic așa, o făceau fiindcă înțelegeau strigătele timpului și fiindcă devenise generoși. Dar perderile și nenorocirile suferite de această clasă? Acestea le-au amărât zilele desgustându-i de viața aceasta șubredă și banală. Acest desgust se manifestă indirect în operele literare ale romanticilor. Din această ideologie se formează și principiul fundamental al romantismului.

1. Lumea și societatea în care trăim viața de toate zilele este banală și suntem sătui de ea. Literatura deci, pentru a ne putea desfăta prin frumos are datoria a ridica pe om într-o lume mai frumoasă, cu oameni mai buni, mai estetici, cu calități superioare și cu întâmplări mai interesante, mai dramatice, decum sunt în viața zilnică. Astfel literatura va putea să mângâie pe om de mizeriile din lume și societate. Să fim fericiți cel puțin cu închipuirea din literatură, dacă în viață nu putem fi.

2. Scriitorul având să creeze în opera sa o lume mai frumoasă decât cea reală, nu o poate face cu raționamentul, fiindcă acesta e nevoit să ție seamă de realitate. Fantezia scriitorului romantic, în schimb, o poate face aceasta. De aceea dela scriitorul romantic nu se cere multă putere de observație nici agerime de raționament ci fantezie puternică și cât mai exagerată. Cu date ale realității ei făceau combinații imposibile. (Dan capitan de plaiu).

3. Scriitorul să aibă deplina libertate de a-și înfățișa subiectul creat de fantezie în forma care-i convine lui. În consecințe ei își iau libertatea de a scrie anumite genuri literare în proză nu în versuri (drame). Lor se datorește schița, nuvela și romanul. În ce privește genurile scrise în versuri, au întrebuițat versurile ce le conveneau și cum le conveneau. De altfel nici nu se poate închipui o lucrare creată de fantezie fără această libertate de formă.

4. Având în vedere numai frumosul romanticii au căutat să ne reprezinte persoane și lucruri cât mai interesante și mai frumoase ori cât de nereale ar fi fost ele. Apoi evenimentele erau inventate de fantezie așa fel în cât să fie cât mai surprinzătoare și mai dramatice. (Dumas tatăl, Alexandri). Toate acestea erau învăluite într'un sentimentalism exagerat propriu romanticilor.

5. Sub influența idealurilor democratice ale revoluției franceze, romanticii au democratizat și literatura, adevărat au ales persoane și întâmplări nu numai din aristocrație ci și din burghezime și chiar din țărănime. Sunt cei dintâi, cari aleg subiectele cu preferință din popor. Prin aceasta literatura începe a deveni națională, fiindcă calitățile și caracterul unei națiuni se găsește la țărănime nu la clasa cultă al cărui caracter este cosmopolit.

6. Romanticii făceau artă pentru artă. Scopul lor era de-a

mângăia și desfăta prin frumosul redat în operele lor și nu a moraliza și instrui după cum face arta tendențioasă.

7. În ceea ce privește stilul, pentru ca opera literară să fie cât mai frumoasă, ei l-au împodobit cu fel de fel de figuri poetice exagerate de fantezie sau cu asemănări fantastice. Făcând abuz de ele, stilul devenea încărcat, prolix (mai multe vorbe decât idei) și bombastic. Ei socoteau aceasta ca o podoabă nu ca o umplură.

Binele și răul adus de romantici în literatură și societate.

1. Din punctul de vedere curat literar romantismul a dat scriitorului libertatea de a-și exprima ideile în forma cea mai potrivită subiectului său. Ne mai fiind robii formei, prin aceasta fondul a câștigat mult. Apoi fanteziei, care are și ea un rol important în opera literară, i s'a dat însemnătatea cuvenită. Literatura a întrebuințat un stil mai înflorit și mai puțin uscat decât cea clasică.

2. Romanticii democratizând literatura, au adus un mare serviciu popoarelor: le-au apropiat clasele sociale și prin aceasta a contribuit la unitatea lor națională. Luându-se subiecte din burghezime și din deosebi din țărâime, li s'au făcut cunoscute calitățile frumoase ale acestora și s'a atras atenția asupra intereselor și drepturilor sale, ridicând-o din punct de vedere social-cultural și politic. Națiunile au câștigat prin aceasta mai multă putere și unitate.

3. Romanticii, zugrăvind caracterul și viața țărănească, au zugrăvit caracterul național. Literatura devine națională din cosmopolită ce era în timpul clasicismului. A câștigat literatura și în originalitate, fiindcă orice popor are calitățile proprii în modul său de a gândi, de a simți și a trăi precum și calitățile limbii sale. Redând toate acestea, romanticii au contribuit la tezaurul literaturii universale prin ceva propriu națiunii lor. Literatura romantică fiind în spirit național, prin aceasta s'a dezvoltat la popoare dragostea de patrie, — adevăratul sentiment național, care în decurs de 100 de ani a adus cu sine unitatea politică a popoarelor din Europa. Fără de a fi tendențioasă literatura romantică a făcut educația popoarelor în direcție națională.

4. Romanticismul născut sub influența idealurilor umanitare de libertate și egalitate ale revoluției franceze, a fost mijlocul cel mai puternic de democratizare la popoarele culte. Lui se datoresc progresele națiunilor în direcție democratică.

5. Romanticii au fost cei dintâi, cari în literatură au întrebuițat limba populară și prin aceasta au înfrumusețat și îmbogățit imens l. literară cu cuvinte puternice, cu o frazeologie proprie limbii naționale, cu idiotisme frumoase, cu proverbe pline de înțelepciune în cari se oglindește caracterul național.

Să cercetăm acum defectele acestei școli literare, din a căror cauză ea a fost părăsită pe la 1850—60 în toate literaturile culte.

1. Defectul principal a fost fantazia exagerată de care a făcut uz scriitorii romantici. Romantismul n'a înfățișat omul și viața reală ci plămuiți fantastice fără verosimilitate. Caracterele și întâmplările nereale din operele romantice nu mai puteau amăgi spiritul din ce în ce mai cultivat și practic al societății culte din această epocă. Prin aceasta ele nu mai puteau emoționa și prin urmare nu și-a putut ajunge scopul. Setea după adevăr nu mai putea fi potolită de neverosimilitățile romantice.

2-lea defect este în privința formei. Stilul era prea încercat de figuri poetice, prea bombast și prolisc, lipsit cu totul de simplitate, cea mai superioară calitate literară.

Lumea modernă a devenit foarte utilitaristă, ține ca orice activitate omenească să fie practică. Lumea romantică avea de scop numai distrarea prin frumos și nu căuta să aducă folos cititorului instruindu-l și moralizându-l. Ea nu mai corespondea.

3. În fine romanticii n'au ținut seamă de psihologie în zugrăvirea caracterelor și desfășurarea întâmplărilor. Ca o reacțiune contra exagerațiilor romantismului apare Naturalismul o altă exagerație.

Vorbe cu tâlc

Căpitanul: „Ioane ține doi lei și du-te de-mi adu de unul tutun și de altul foite de țigări“.

Ordonanța plecă, iar după scurt timp se întoarse și zise: „Să trăiți don căpitan, de care leu să iau tutun și de care foite?“

* * *

- „Tată cumpără-mi un revolver“
- „Să-mi puști cu el rațele?“
- „Oh! nu tată, numai găștele“.

Cântecul Frunzei

Eu sunt-aceeaș mereu,
Speranța ;
Și-alung gândul rău
Că sunt zdreanța,
Ce ține al toamnei veșmânt . . .

Sunt călător fără drum !
Melodie stărnită de vânt,
Din specie aeternitatis acum,
Renaște-voi mâine, viața
Să rădă din nou dimineața
Mai vesel spre soarele cald.

Țărâna pe care azi mor
E leagăn de vis !
In care se încheagă un dor
De soare trimis.

Ovidiu Vassu.

Pastel

E în amurg . . .
In zarea, ce se stinge
Lin după văi,
Pierdută'n nori
O rază se prelinge
In lungi văpăi . . .

Aripele
Le'ntinde'n depărtare
Și liniștit
Dispare-apoi . . .
Și'n urmă-i zarea pare
C'a atipit . . .

'n nemărginit
S'aprint făclii de noapte
Pe rând, pe rând . . .
Și sus pe culmi
Adoarme încet în șoapte
Cetina, blând . . .

De după deal
Se'nalță luna plină
Misterios . . .
Iar din caval
O doină'ncet suspină,
Timid, duios . . .

In vale, 'n jos,
Se'nchin' sălcii pletoase
Peste părău,
Și dedesubt
Curg unde somnoroase
Mereu, mereu . . .

Răsar apoi
Lumini tremurătoare
Ici, colo'n sat
Pe la ferestre,
Cu chipuri sclipitoare.
. . . A înopțat . . .

Aurelian Borșianu.

Contribuțiuni la analiza operei lui Dostoievski

Dostoievski și poporul rus

Toți scriitorii ruși au o notă națională. Dostoievski care excelează ca psiholog, are în scrierile lui tendințe sociale și politice foarte pronunțate. În general pentru acest scriitor misiunea artistului se rezumă în următoarele idei: „artistul trebuie să urmărească și să apere dezvoltarea unor idealuri sociale și să ia parte activă la rezolvarea problemelor de actualitate.“ (Dintr'o convorbire cu prietenul său Strahov).

Convingerea lui Dostoievski că artistul trebuie „să subordoneze problemele de interes constant și general, celor momentane și oarecum de partid“, se arată mai mult în îndelungata sa activitate ziaristică. Vom vedea în cele ce urmează tendințele operei lui Dostoievski, care au căpătat la scriitorul rus o expresie atât de artistică, încât sunt de interes general.

Aceste tendințe trebuie privite ca o reacțiune, contra unui curent care tindea să introducă în viața rusă, formele apusene. Curentul corespundea „*bonjurismului*“ în România, era însă mai complet, vrând să imite occidentul, absolut în toate manifestările vieții sociale; astfel partizanii acestui curent voiau să înlocuiască religia de stat greco-orientală prin cea catolică.

Dostoievski nu se poate asocia nici curentului complementar, curentului slavofil. Slavofili voiau să ridice nivelul cultural al *poporului* rus, nu prin imitarea formelor exterioare ale occidentului, ci prin instrucție, prin ruperea bruscă cu întregul șir de concepții mistice și totodată naive ale acestuia. Și tocmai aici se împotrivesc Dostoievski. — Pentru el acest șir de concepții mistice și naive — după scriitorul rus afirmări ale ortodoxiei — au o valoare culturală, educativă.

„Dostoievski vrea să reunească într'un complex social, totuși unitar, atât clasa conducătoare, cât și cea muncitoare, (țărani) astfel ca primii să nu se despartă de cultura și știința

lor și cei din urmă să-și păstreze nota lor fundamentală.” (Strahov).

Punctul de plecare al acestei tendințe de sinteză socială trebuie să fie însuși *pământul* rus, de o putere latentă elementară, un izvor nesecat de energie. Fragmente de fraze ca „trebuie să ne căutăm pământul”, „suntem înrădăcinați în pământul nostru” sunt des întâlnite în operele lui Dostoievski. (De aici numele „partidului pământesc” înființat de el). — Această „idee pământenească” este ideea fundamentală a doctrinei lui Dostoievski, lipsită de claritate, în ce privește realizarea ei practică. Ea este o reîntoarcere la pământ, și deci în mod necesar la *țaran*.

Sufletul problematic și contradictoriu al acestuia, Dostoievski îl simte intuitiv și-l sensibilizează cu o plasticitate rară.

Țăranul se deosebește prin bunătațe. o însușire neschimbătoare, deoarece „la țaran nu întâlnim niciodată decadență morală, ci numai o slăbire momentană a voinței”. — Țăranul rus este plin de cele mai mari contradicțiuni, de o senzualitate extremă și pătruns de dogme mistice, tinzând în totdeauna către ceea ce e mai josnic și mai înalt. Pocăința este ultimul scop al sufletului său bizar. Nu o căință propriu zisă, ci o dorință de a se umili, de a lua asupra sa greșeli streine.

Ajunși aici putem spune că plâsmuirile lui Dostoievski nu sînt cum pretind unii critici, ființe anormale și perverse, ci sunt — după părerea mea — afirmări ale spiritului poporului, rns, așa cum l'a conceput acest autor.

Una dintre ultimele plâsmuiri ale lui Dostoievski, Dimitri Caramazov sintetizează pe deplin poporul rus. Pentru ca să ne convingem, citez cele din urmă cuvinte ale acestui ofițer țarist, destrăbălat și crud :

„Toți sunt deopotrivă de vinovați. Vinovați de ce e josnic și urât pe pământul nostru. . . . Pentru toți o să mă duc eu în Siberia. . . . Doar trebuie să mergă unul pentru toți. . . . N'am omorât pe tatăl meu, totuși trebuie să mă duc. . . . O iau asupra mea. . . .”

Dar și fapta lui Rascolnicov poate fi privită în ultima ei analiză, ca o încercare de înălțare morală, cu toate că poate fi considerată cum observă N. N. Strahov foarte just și ca o expresie extremă a nihilismului.

Albert Willner cl. VI. R.

Particularități din graiul de pe valea de sus a Mureșului.

(Regiunea: Reghin—Deda, județul Mureș-Turda).

1. Urme de rotacism

Observație. — Rotacismul (schimbarea consonantei *n* în *r* când se află între două vocale; de ex. bine — bire, inimă — irimă ș. a.) este o particularitate a graiului Moșilor (Munții apuseni), la cari s'a păstrat până azi. În șirul filologilor s'au făcut diferite păreri asupra originii lui, din pricina, că nu-l întâlnim decât în subdialectul Românilor istrieni, dintre cari amintim aceea părere, care susține originea lui în graiul Moșilor, de unde a fost dus prin emigrări, îndeosebi ale ciobanilor moși, în cel istrian.

Rotacismul pare însă a fi fost — sporadic — și în graiul celorlați Români nord-dunăreni, după câteva urme păstrate.

Pe valea de sus a Mureșului s'au păstrat câteva urme de rotacism. Iată două urme găsite în județul Mureș-Turda:

În comuna Deda și împrejurimi se zice pentru senin, *serin*. Acest cuvânt se aude numai rar dela bătrâni.

În comuna Dumbrava se zice *irmă* (irimă — inimă), dar numai la „inima carului“, pentru inima propriu zisă întrebându-se cuvântul propriu, neschimbat.

Vechimea acestor două urme de rotacism se vede din faptul, că întâia (*serin*) nu se aude decât rar în graiul bătrânesc, iar a doua (*irmă*) a trecut în vocabularul local ca un cuvânt aparte, cu alt înțeles, decât acela al cuvântului originar.

2. Particularități fonetice

a) În comunele Săcal și Luier (județul Mureș-Turda) graiul se deosebește de cel din întreg ținutul din împrejurime prin o puternică palatalizare a lui *t* înaintea vocalelor *e* și *i*. Aci *te* și *ti* se schimbă direct în *ce* și *ci* (de ex. *înainte* — înainte; *cimp* = timp ș. a.), pe când în împrejurime nu se observă

decât o palatalizare cu mult mai slabă a lui *t* (de ex. înaint'e, t'imp ș. a.)

O particularitate fonetică deosebită este și palatalizarea lui *d* înaintea lui *e* și *i*. La începutul cuvintelor, *de* și *di* se palatalizează în *dge* și *dgi* (de ex. *dgela* — dela; *dgince* — dinte ș. a.), iar în mijlocul cuvintelor, în *g'e* și *g'i*, apropiindu-se uneori de *j'e* și *j'i* (de ex. *pieg'ecă* sau *piej'ecă* — piedecă; *creg'ință* sau *crej'ință* — credință ș. a.). Această palatalizare este mai rară, întrucât este înlocuită de o înmuiere slabă a lui *d* (*d'e* și *d'i*; de ex. *d'ela*; *d'int'e*; *pied'ecă*; *cred'ință* ș. a.) după cum este în acel ținut.

Se observă o apropiere a graiului din aceste două comune de graiul din părțile de lângă Someș ale Câmpiei și de graiul din Banat.

b) În comunele Dumbrava, Râpa de jos și de sus se exprimă *a* în locul lui *ă* din mijlocul cuvintelor, spre deosebire de graiul din împrejurimi, unde *ă* se menține. Așa întâlnim în aceste comune de ex. *stapăn* (=stăpân); *flamând* (=flămând) ș. a. Este de observat, că *ă* final se păstrează (de ex. *stapână*; *flamândă* ș. a.)

3. Câteva cuvinte dialectale ¹⁾

a oblici — a adeveri, a afla adevărul.

a aburca — a ajuta cuiva să se urce.

potânțâie — lucru rău.

blèbe — om prost (è deschis). Se zice și *blèbea* pentru popor, țărani. (Din lat. *plebs, is*)

a probozî — a supăra pe cineva prin cuvinte jignitoare.

a tâmpcina — a se întâmpla cuiva ceva sau a se îmbolnăvi pe neobservate. Se crede în acest caz, că boala provine „din serin“. (La astfel de boli, cari pot fi mai de multe feluri, se descântă. Descântecul se numește „De tâmpcinătură“; are o acțiune religioasă — mistică foarte interesantă).

lăt'ină — scândură lată și groasă (à lung)

mn'irozen'ie — fapt neobișnuit, extraordinar.

șagă — glumă.

a comânji — a murdări.

cojbă — cracă bătută în pământ, în care se agață *ciaonul* (vas rotund de făcut mămăligă) de-asupra focului.

juicaș — neastâmpărat, nebunatic,

- hâțaș* -- cărare îngustă, ce duce prin munți, prin *huc'iaș* (huci).
glajă -- sticlă.
dăcos -- om „într'o dungă”.
năzănău -- gușat.
stat'ive -- război de țesut.
ag'eag -- lut (din ung. agyag).
tăhui -- prost, idiot.
naidic -- glumeț, șiret („pontos”).
col'ేశă -- mămăligă (è deschis).
a răcăd'i -- a amenința, a sări asupra cuiva.
țoabă -- țânțar de munte.
țâmbuc -- țânțar obișnuit.
bărăc'iu'n'e -- poamă pădureață (sau necoaptă).
a am'n'inosi -- a miroși (*a* protetic; din dialectul aromân. Macedonia).
oblu -- drept (în linie dreaptă).

4. Poezii populare în graiul local¹⁾

Tăt am gând'it, c'a și bin'e,
 Să-mi prind frat'e d'în străin'e,
 Dă' fraț'ile d'în străin'!
 Ie ca umbra d'ela spcin'i :
 Cău' gând'ești, că t'e umbrești'e
 Mai tare t'e dogorești'e;
 Bat'e vântu și-l clăt'ină
 D'în vârv pănă'n rădăc'ină
 Și l' pleacă d'e vârv în j'eos
 T'e 'mpunje pănă la uos.

*

Trăiu-ai măicuță mult,
 Că frumoasă m'ai făcut.
 Numa-o țără m'ai greșit
 Ocii nu mn'i i-ai c'ern'it.
 Nu m'ai greșit maică rău,
 Că nu-i bărbat ca a' mn'eu;
 Pintru aia nu-i bănat,
 Nu-i bărbat ca a' mn'eu în sat.

Com. Deda (jud. Mureș-Turda.)

*

Bace Doamne ce li bace,
 Băce frunza dge cireș.
 Roacele dgela ghezăș²⁾
 Ghezășu 'ntr'o zi și-on ceas
 Mn'i-a dus bag'ea la năcaz.
 Ghezășu 'ntr'o zi și-o noapce
 Mn'i-a dus băg'îța la moarce.

Com. Săcal și Luier (jud. Mureș-Turda.)

Frunză verd'e l'emn înscris,
 Vai c'e draguț mn'i-am cuprins.
 L-am cuprins asară'n poartă,
 Să ved'em c'e mint'e poartă.
 Mint'ea 'i-e copcilaroasă,
 Nu ști cum să mă iubească,
 Că vin'e sara d'e vreme,
 Cân' barbatu taie l'emn'e.
 Hai bad'e dacă-i c'ină,
 Cân' barbatu s'a culcă,
 Și n'a sta în cal'ea ta!

Com. Dumbrava (jud. Mureș-Turda).

Aurelian Borșianu

cl. VIII-a lic.

«Gheorghe Barițiu», Cluj.

¹⁾ Scriere dialectală după indicațiile date de Dl Prof. *Sextil Pușcariu* dela Universitatea din Cluj, în t. chestionar (Calul) al Muzeului limbii române,

²⁾ *ghezăs* — tren (din ung. *gözös*).

„Amintiri“ de Ioan Slavici

Editura „Cultura națională“

Nu de mult au apărut aproape în acelaș timp, două cărți, editate de „Cultura națională“: „Amintiri“ de Ioan Slavici și „Schițe de critică literară“ de Ilarie Chendi. În cele ce urmează voiu face o mică dare de seamă despre cartea dintâiu.

Publicarea unor articole în „Adevărul Literar“ de către Panait Istrati în care susținea că Eminescu (genialul nostru poet) se mărginea numai la o „meschină“ notorietate dorind, numai binele țării sale, a făcut pe Slavici să publice această carte în care să-l contrazică pe Panait Istrati. Tratează despre Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc și Maiorescu în legătură cu viața lui și-a altora.

Asupra lui Eminescu stăruie mai mult amintind cum l'a cunoscut la Wiena în 1896, când urmau amândoi cursurile universitare acolo. Cunoștința a făcut-o printr'un român, Ioan Hossanu. Povestește despre prietenia dintre ei, despre boala și moartea lui Eminescu. Adâncește mult „poporanismul“ marelui geniu, despre limba lui curat românească și despre prietenia a două firi deosebite: Eminescu și Alexandri. Prietenie care a existat, și încă bine încheiată. Apropieri ciudate, între firi cu totul deosebite !

Slavici încearcă să arate o legătură între Satirele lui Eminescu și Comediile lui Alexandri, legătură firească pornită din aceeaș concepție asupra stării sociale contemporane lor. Mai departe analizează simplitatea și eleganța stilului lui Creangă, apoi de a „maestrului“ Coșbuc, cântărețul țărânilor, și al vieții tinere, un bun prieten al lui Slavici. Pe Caragiale îl numește Voltaire-ul nostru. Intreagă cartea are un stil curgător, care nu plictisește ci te îndeamnă cât mai mult la citit.

Este dedicată în special tinerimii.

Octavian S. Mureșanu cl. VI.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CRONICA MĂRUNTĂ

Premierele „Teatrului Național“

Machbeth tragedie' în 5 acte de W. Shakespeare.

Tragedia conștiinții sugrumată de ambiții și de crime. Puternic conflict psihologic unde genul tragedian, adâncește cea mai întunecată cută a sufletului omenesc. Problemă care în felul cum se desfășoară și cum este pusă, va rămâne întotdeauna o sinteză a sentimentelor de felul acesta.

Intr'o noapte pe câmpul de luptă niște vrăjitoare (puteri ale infernului) îi spune cavalerului Macbeth că are să ajungă thane de Cowdor și mai pe urmă rege.

Prevestirea dintâi se-și împlinește, pentru că regele Scoției — ca răsplătă

a biruinții pe care Macbeth o câștigă, îl salută cu titlul de thane de Cowdor. Aceasta trezește ambiția în el, de a împlini și pe cea de a doua.

Soția lui, Lady Macbeth, îi infiltrează crima ca singurul mijloc de a ajunge la mărire. Macbeth șovăie, dar ambiția îl împinge și pleacă să omoare pe rege, după ce rostește cuvintele : „Pământ încheiat, și bine cumpănit în văzduhuri, ascunde-te să n'auzi pașii mei“.

În sufletul lui se petrece acum grozava tragedie, pe care Shakespeare a rezumat-o în cuvintele : „Sângele — cere sânge, iar crima se întărește prin crimă“. Aceasta poate fi și teza piesei, iar sentimentul moral care se desprinde

de, este puternica muștrare de conștiință care înnebunește și omoară pe Lady Macbeth. Macbeth cade în luptă lovit de Macduff.

Supranaturalul care intervine și împletește acțiunea tragediei, este o caracteristică a epocii, în care a trăit Schackespeare. Atunci aceste elemente suprafirești, erau foarte mult crezute ca realitate.

Inscenarea și interpretarea lui Macbeth a dat înfățișarea unui măreț spectacol, unde tablouri ca acele unde dănuțesc vrăjitoarele, impuneau o teamă misterioasă, iar intriga urzită între zidurile sombre ale castelului, trecea spectatorii din emoție în emoție.

»Prietenii« comedie în patru acte de V. Sardou
traducere de D. I. Stănescu.

„A fost odată un șobolan care își deschidea inima și casa cu multă plăcere intimilor lui. Dela acest început de fabulă, dar care cu mult înțeles cuprinde și sfârșitul, pleacă comedia lui Sardou. Trei elemente se împletesc într-o ingeniozitate artistică, dând ceea ce cu drept cuvânt se poate numi o lucrare dramatică, a cărei valoare din orice punct de vedere privită, este incontestabilă. O împreunare de fabulă; de realism privit în obscuritatea prejudecăților și dat la lumină prin o adâncă analiză; și de morală, este punctul de rezim pe care autorul își ridică problema prieteniei.

Două categorii de prieteni sunt reliefate în piesa aceasta; unii cari nu înțeleg numai să-și exploateze materialicește, pe cel ce-i crede prieteni, dar prin tot felul de intrigi, înveninate de invidie caută să-și satisfacă adevărate pasiuni pe socoteala aceluia ce le dă tot. Ei nu înțeleg noțiunea de a răsplăti prin cel mai mic lucru, pentru că au la baza moralei lor, principiul integrității, „adică nimic dela ei“.

O altă categorie sunt acia care din umbră fac totul, pentru cei ce li sunt prieteni, dezinteresați și cu singură mulțumire că și-au făcut datoria, chiar dacă plătesc scump aceasta.

S'ar părea când vedem tipuri de a-

cele de intrigan, i, că piesa este o critică prea aspră a ignoranței ce o învâluie societatea, dar intervine arta, pe care autorul a început-o cu atâta măiestrie și care șterge din noi tot ceea ce repugnează sufletului nostru, prin relevarea sentimentelor generoase.

Di Stănescu-Papa, traducând piesa aceasta, a făcut un lucru ce merită multă laudă, pentru că această comedie poate fi un model spre care să se îndrepte comedia socială, și care desigur ar împiedeca salturi ca acele ale lui Mărgheuş. Rolurile interpretate de d-nii Stănescu-Papa, Braborescu, d-ra Cronwald pot rămâne adevărate creații de naturalism asupra cărora nu s'ar putea spune nici un cuvânt rău. Tipuri de o perfecție rară au creat d-nii Vasilescu, Demetrescu-Brăila, Ștefănescu, Ghibericon, d-nele Caracioni și Hodoș.

O. V.

Dare de seamă asupra
serbării «Căminului fetelor
de învățători».

În ziua de Sâmbătă 28 Februarie a. c. a avut loc Serbarea societății de lectură „Căminul fetelor de învățători“ în localul căminului. Serbarea se începe la orele 5 și jumătate în prezența unui public destul de numeros.

Primul punct în program îl are D-șoara V. Voina prezintă societății cu lucrarea „Aurei Vlaicu“. Lucrarea D-șoarei Voina se mărginește la o biografie amănunțită a vieții marelui pilot, arătându-ni' în singura și îndrăzneța lui preocupare pe care o hrănea de mic, de a cucerii văzduhului. D-șoara prezintă a reușit prin o expunere frumoasă și plină de sentiment să răpească atenția publicului.

Urmează mai multe declamării, corurii și câteva solurii cântate de D-șoara Zoe Laghiu elevă la Conservatorul de muzică. — Între declamatoare s'a distins D-șoara N. Mihaiu, declamând cu iscusință poezia „La oglindă“ de Coșbuc, și D-șoara M. Sima prin declamarea poeziei „Scrisoarea unei orfane de războiu“. — În general serbarea a reușit bine și nu avem decât să transmitem felicitările noastre acestei societăți, care înființată abia din toamnă dovedește o muncă serioasă și conducere bună.

V. Suciuc.